

Plekktrumm

PLEKKTRUMM

kahe vaatuses

Günter Grassi romaan „Die Blechtrommel” (1959)

Saksa keelest tõlkinud **Mati Sirkel**

Dramatiseerija **Priit Põldma**

Lavastaja **Taavi Tõnisson**

Kunstnik **Rosita Raud**

Helilooja ja -kujundaja **Markus Robam**

Laulutekstide autor **Peeter Volkonski**

Liikumisjuht ja koreograaf **Ingmar Jõela**

Valguskunstnik **Priidu Adlas** (Eesti Draamateater)

OSKAR – **JOOSEP UUS**

BRUNO – **HARDI MÖLLER**

VANAEMA ANNA – **TIINA TÕNIS**

JOSEPH KOLJAICZEK – **MART MÜÜRISSEPP**

SANDARMID – **ANTI KOBIN** JA **ANDRES ROOSILEHT** (KÜLALISENA)

SAEMEISTER DÜCKERHOFF – **ANDRES ROOSILEHT**

AGNES – **INGRID ISOTAMM** (KÜLALISENA)

JAN BRONSKI – **ANTI KOBIN**

ALFRED MATZERATH – **ANDRES ROOSILEHT**

HEDWIG BRONSKI – **STEFFI PÄHN** VÕI **DORIS TISLAR** JA **INGRID ISOTAMM**

DOKTOR HOLLATZ – **HARDI MÖLLER**

MUST KOKAEMAND – **TIINA TÕNIS**

ÕPETAJA SPOLLENHAUER – **INGRID ISOTAMM**

RASPUTIN – **ANDRES ROOSILEHT**

GOETHE – **ANTI KOBIN**

SIGISMUND MARKUS – **MART MÜÜRISSEPP**

BEBRA – **MART MÜÜRISSEPP**

PROUA SCHEFFLER – **STEFFI PÄHN** VÕI **DORIS TISLAR**

FORSTER – **MART MÜÜRISSEPP**

NEITSI MAARJA – **STEFFI PÄHN** VÕI **DORIS TISLAR** JA **INGRID ISOTAMM**

KALUR – **TIINA TÕNIS**

POOLA POSTIAMETNIK – **MART MÜÜRISSEPP**

KOJAMEES KOBELLA – **ANDRES ROOSILEHT**

MARIA – **STEFFI PÄHN** VÕI **DORIS TISLAR**

KURT – **MART MÜÜRISSEPP**

JEESUS – **MART MÜÜRISSEPP**

VEENE SÕDURID – **ANTI KOBIN** JA **MART MÜÜRISSEPP**

HÄRRA FAJNGOLD – **ANTI KOBIN**

KONFERANSJEE – **INGRID ISOTAMM**

28.07.1914 – Esimese maailmasõja algus.

1914

28.06.1919 – Pariisi rahukonverentsil allkirjastatakse Versailles' rahuleping.

1919

1918

11.11.1918 – Esimese maailmasõja lõpp. Poola saab iseseisvaks vabariigiks.

1920

10.03.1920 – Danzigisse rajatakse Poola Post.

15.11.1920 – asutatakse Danzigi vabalinn.

30.01.1933 – Adolf Hitler asub Saksamaa riigikantsleri kohale ja kehtestab totalitaarse diktatuuri.

1933

1.09.1939 – Teise maailmasõja algus. Natsi-Saksamaa tungib Poola. Saksa väed ründavad Poola postkontorit Danzigis.

1939

7.09.1939 – Danzigi vabalinn langeb Saksamaa kätte.

1938

9.–10.11.1938 – Kristalliöö: natsid ründavad Saksamaal ja Austrias juute, nende sünagooge, kodusid ja kauplusi.

14.06.1940 – Saksa armee vallutab Pariisi.

1940

30.01.1945 – Danzigi lahes hukkub tsiviilelanikke transportiv laev Wilhelm Gustloff.

4.–11.02.1945 – Jalta konverents: Nõukogude Liit, Suurbritannia ja Ameerika Ühendriigid jagavad ära sõjajärgse Euroopa. Danzig määratakse Poola koosseisu.

30.03.1945 – Punaarmee vallutab Danzigi.

30.04.1945 – Saksa füürer Adolf Hitler lõpetab oma elu enesetapuga.

7.–8.05.1945 – Saksa ülemjuhatuse esindajad kirjutavad alla Saksamaa tingimusteta kapituleerumise aktille. Sõda Euroopas on läbi.

17.07.–2.08.1945 – Potsdami konverents: Saksamaa jagatakse Ameerika Ühendriikide, Suurbritannia, Prantsusmaa ja Nõukogude Liidu okupatsioonitsoonideks.

2.09.1945 – Jaapan kapituleerub. Teise maailmasõja lõpp.

6.06.1944 – Normandia dessant: Ameerika Ühendriikide, Suurbritannia, Kanada ja teiste liitlasriikide relvajõud maabuvad Saksamaa poolt okupeeritud Normandias.

1944

25.08.1944 – Prantsuse ja Ameerika relvajõud vabastavad Pariisi.

7.08.1949 – Ameerika Ühendriigid, Prantsusmaa ja Suurbritannia ühendavad oma okupatsioonitsoonid Saksamaa Liitvabariigiks.

1949

7.10.1949 – Nõukogude Liit kuulutab oma tsoonis välja Saksa Demokraatliku Vabariigi.

1953

5.03.1953 – sureb Nõukogude Liidu riigipea Jossif Stalin.

Günter Grass. Mineviku olematuks- võltsimise vastu

*Väljavõtteid Mati Sirkeli tekstikogumikes „Orva-aastad” ja „Uued orva-aastad” ilmunud kirjutistest.**

Pooleldi kašuubi verd Günter Grass sündis 16. oktoobril 1927. a. Danzigis, mille mütoloogiks teda võiks nimetada. Grass kuulub sugupõlve, kelle eluaja olulisim elamus ja trauma oli Teine maailmasõda. Ka tema kisti veel viimasel hetkel gümnaasiumipingist sõtta ja jõudis haavatagi saada. Seejärel oli ta ameeriklaste poolel sõjavangis, proovis juhuameteid, tegi kiviraiduritööd, õppis Düsseldorfis ja Lääne-Berliini kunstiakadeemias skulptuuri- ja maaliklassis, kirjutas Pariisis „Plekktrummi” (*Die Blechtrommel*, 1959, eesti keeles 1990, 2006) ning sellest alates elas kuulsusekoorma ja -kohustusega.

Teosed „Kass ja hiir” (*Katz und Maus*, 1961, e. k. 1988) ning „Koera-aastad” (*Hundjahre*, 1963, e. k. 1963) moodustavad koos „Plekktrummiga” Danzigi triloogia. Järgneb veel mitu luulekogu, viis näidendit ning üle kümne romaani ja proosateose, millest eesti keelde on jõudnud „Kammeljas” (*Der Butt*, 1979, e. k. 2003), „Minu aastasada” (*Mein Jahrhundert*, 1999, e. k. 2006)

ja „Vähikäigul” (*Im Krebsgang*, 2002, e. k. 2011).

Grassil oli õnn kohe esimese proosaraamatuga – romaaniga „Plekktrumm” – kümnesse tabada. Vaevalt on ühelegi teisele raamatule sõjajärgses saksa kirjanduses saanud osaks nii vaimustatud ülivõrdeid ja nii ründavat mahategemist. „Plekktrumm” on nii vormilt kui sisult provokatiivne raamat, valus ja kõhedust tekitav, kaugeltki mitte ainult möödunud sajandi saksa ajaloo keele- ja fantaasiarõõmust ülekeev skandaalikroonika, mida ta oma drastilise huumori ja groteskse kummastatusega muidugi samuti on. Kirjutamine oli Grassile moraalne ülesanne: ise sõjast juhtumisi eluga pääsenuna kirjutas ta otsekui langenute nimel.

Koonduslaagritest räsitud humanismiideoloogia ajutine pankrot oli muutnud küsitavaks enamiku käibelolevaist ajaloo mõtestamisviisidest. Värskele barbaarsusele läheneti kas abstraktse humanismi nõutusega või püüti seda kõrvale tõrjuda, maha matta koos ohvritega – hoiak, mida „Plekktrumm” enim ründab. Sel vapustavalt kobaval taustal mõjusid Grassi radikaalne realism ja blasfeemiani ulatuv antiideoloogilisus (NB! mitte antipoliitilisus) ning raamatu

peategelase Oskar Matzerathi moraalne infantiilsus ja väljakutsuv antihumaansus platsi puhtakslöömisena, mis ju alati ka kedagi vihastab. Igatahes oli tegu just selle värske ja uuega, millest Goethe sõnul pole mingit ettekujutust, enne kui ta pole ilmale tulnud.

Arenguromaani seisukohalt on „Plekktrumm” parodeerivalt pahupidine, sest Oskar

Günter Grass 2006. aastal. Foto: Magiers/ Wikimedia Commons

sünnib vaimselt valmina. Areneb vaid tema trummilöömine ja klaasi purukslaulmise kunst. Oskaril endal pole maailma suhtes illusioone ja miski ei üllata teda. Vabana bioloogilisest ja sotsiaalsest sunnist liigub Oskar lapsepõlve ja täisea vahelises vabatsöonis ning registreerib oma halastamatult täpse pilguga mälestuslikust linnuperspektiivist selle maailma lootusetut absurdsust ja täiskasvanute täielikku fiaskot. Oskar keeldub inimväärses olemises, sest maailm ei innusta teda selleks. Just see teadlik ja agressiivne autsaiderlus tekitas algul romaani suhtes võõristust ja tõmbas autorile kaela süüdistuse totaalses nihilismis.

Grassi loomingut iseloomustab harukordne ühtsus. Juba „Plekktrummiga” pani ta paika arsenalid, leidis tegelased, fikseeris motiivid, lõi külluse, mida ta hiljem üha edasi arendas ja varieeris. Tema kunstiline kõiksus hõlmab aega kiviajast tuumakatastroofini ja Internetini, kuid põhimahu moodustab inimpantaasia otsatu mõõde, mida Grass pidas samaväärses kõige muu tegelikkusega.

Eriti tihe on seostevõrk ja vihjestik Danzigi triloogia kolme raamatu vahel. Ka novellis „Kass ja hiir” esineb kolm korda lastetrummi taguv põnn, kes pole keegi muu kui Grassi kuulsaim tegelane Oskar Matzerath. Danzigi triloogia on sõjas kokku varisenud humanismiprintsiibi provokatiivne ülekontrollimine, läbikloppimine aukude kindlakstegemiseks. Selles kaeveldakse maailma üle, kus lisaks muule ähvardavusele, surmale, sõjale ja kannatustele on võimalik midagi nii absurdset ja kohutavat kui inimese täielik väärastumine totalitaarsete ideoloogiate haardes. Väikekodanluse kui pruuni liikumise kandja ja ohvri koondportreed ei maalita kõiketeadva autori positsioonilt,

vaid analoogselt tegelikkuse, seniste väärtuste küsitavaks muutumisega lastakse asja esitada ka küsitavatel jutustajatel, jutustatakse ebausaldusväärsest suust ja perspektiivist. Jutustajad on nii süüdlased kui ka ohvrid. Grass ei kujutanud totalitaarset hullust millegi möödununa. Ta ei väsinud protestimast mineviku olematuksvõltsimise vastu.

Oma vanad kuulsad tegelased – vahepeal videoprodutsendiks saanud Oskar Matzerathi ja tema 107-aastase vanaema Anna Koljaiczeki – äratas Grass veel kord ellu, et lasta neil hukkuda katastrofaalses fantaasias „Rotitar” (*Die Rättin*, 1986), inimkonna enesetapu loos – pärast raalide saatuslikku altvedamist (rotid närivad juhtmed läbi) jõuavad suurriikide juhid veel vahetada vaid vabandused: ega see polnud ju nii mõeldud.

1999. aastal pälvis Günter Grass Nobeli kirjanduspreemia „lustakate mustade lugude eest, mis portreteerivad ajaloo unustatud nägu”.

2006. aastal vallandas skandaali toona 78-aastase Günter Grassi ülestunnistus, et ta teenis 17-aastasena Waffen-SS-is, mille Nürnberg kuulutas teatavasti kuritegelikuks organisatsiooniks. Ülestunnistuse tegi ta vahetult enne oma autobiograafia „Sibulaid koorides” ilmutist, olles küll märksa varem tunnistanud, et oli sõja lõpul „väike tuline nats”, kes uskus veel võitu. Kõik Grassi täismehearuga loodud teosed on ehk mingil moel selle nooruslolluse lunastus ja ainsaks küsitavuseks jääb, kas ülestunnistust tuleb hinnata vapra sammuna või kogu loomingut diskrediteeriva hilinemisena. Sest Grass oli stiliseerinud end saksa ühiskonna moraalseks instantiks või südametunnistuseks – seda rolli ei tahtnud kaugeltki mitte kõik tunnustada ja neile oli see hilinemine muidugi

hukkamõistu väärt. Aga tekstid räägivad selget keelt Grassi ühemõttelisest humanistlikust hoiakust ning see vahejuhtum ei võta neilt nende väärtust ja vägevust saksa ühiskonna kriitilise kroonikana poole sajandi vältel.

Günter Grass suri 2015. aasta 13. aprillil Lübeckis. Tema viimaseks raamatuks jäi 2010. aastal ilmunud „Grimmi sõnad. Armuavaldus” (*Grimms Wörter. Eine Liebeserklärung*).

*Allikad

Kogumikud:

Sirkel, Mati 2004. Orva-aastad. Valik ees-, vahe- ja järelsõnu tõlgetele ning mõned lehelood. Tallinn: Tuum, 185–204.

Sirkel, Mati 2009. Uued orva-aastad. Kommentaarium. Tallinn: Tuum, lk 153.

Ajakirjandusartiklid:

Reuters-BNS. Nobeli kirjanduspreemia võitis Günter Grass. Eesti Päevaleht, 30.09.1999.

Sirkel, Mati. Günter Grass (16. X 1927 – 13. IV 2015) in memoriam. Eesti Ekspress, 15.04.2015.

Kuidas vestlussaade „Plekktrumm” nime sai?

Vestlussaade „Plekktrumm” läks esmakordselt eetrisse 2014. aasta sügisel. Nimeotsingud olid pingelised ja laualt käis läbi kümneid eri variante. Mäletan tunnet, et tegelikult tahaks esimesed saated teha üldse ilma nimeta, et siis vaadata, kuidas saade välja kukub ja mis võiks sellise saate nimeks kõige paremini sobida. Aga tavaks on kujunenud, et lastele pannakse nimed veel siis, kui pole üldse selge, mis neist tegelikult saab. Nimeandmine on seetõttu isegi pisut maagiline toiming, sest võib-olla hakkab ennatlikult pandud nimi saatust kuidagi juhtima või vähemalt avaldab sellele mingisugust mõju. Lisaks meenub tookordne lootus, et ehk näen hoopis endelist unenägu, kus uue saate nimi kuidagi ilmutuslikult esile kerkib. Seda enam, et on olemas tuntud saateid, mille nimetus on tõepoolest just unenägude sekkumise kaudu välja mõeldud. Aga sellist unenägu ei tulnud.

Nimede virvarris oli ühel hetkel valikus ka „Plekktrumm”. Ma polnud selleks hetkeks Günter Grassi romaani korralikult lugenud, ehkki teadsin muidugi, mida see endast kujutab. Pisut varem oli Sõpruse kinos näidatud romaanist tehtud klassikalist ekraniseeringut (režissöör Volker Schlöndorff, 1979), millele

tegi sissejuhatuse romaani tõlkija Mati Sirkel. Pean kohe ütlema, et esteetiliselt plaanis ei ole grotesksus ja võõrituslikud efektid, mida romaanis kasutatakse, minu jaoks üldse kõige hingelähedasemad stiilivõtted. Aga oma poleemilise kujutamiski viisi ja eripärase sisu tõttu kujunes „Plekktrummist” saatenimena ühel hetkel lõplik eelistus. Mõtlesime umbes nii: väike Oskar keeldub kasvamast suureks, millega ta protestib täiskasvanute maailma nurjatuse vastu. See tundus olevat korraga võti, kuidas läheneda saatekülalistele ja mida neilt küsida: meid peab juhtima siiras huvi, siiras teadatahtmine, miks headus, humaansus ja rahu selles maailmas tingimata ei võida.

Miks on inimeste loodud maailm nii ambivalentne, mitmeti mõistetav ja vastuoluline? Millal on õige hetk selle kõige vastu protestida ja millal tuleb otsida mõistmist, lepitust? Need on ühtpidi suured, kõikjaleulatuva küsimused, aga neid võib esitada just lapsesuuga, siira hämmastusega. Nii et vaatamata romaani „Plekktrumm” väljakutsuvale ja grotesksele sisule leidsime siin enda jaoks iva, mida saab kasvatada ka teistsuguste stiilivõtetega, kui seda teeb Günter Grass.

Foto: Renee Altrov

Tõsi, alguses oli justkui ootus, et üks televisiooni intervjuu peab olema rõhutatult provokatiivne ja intriigi õhutav, n-ö trummi põristav, aga saate tegemise käigus avanes meile intervjuuvõtete mitmekesisus. Nii ei ole telesaatel „Plekktrumm” tingimata kujunenud trummipulkadega raevukalt põristamist. Huvipakkumaks ja viljakamaks osutus harmoonilisema tooni otsing, mõtteselgus, uute teadmiste ning inimestega kohtumine. Mis ei tohiks tähendada muidugi võltsitud idüllide loomist. Neid ei salli ka väike Oskar, kui ta oma trummi põristab ja kristalli lõhub. Aga tõe väljaselgitamiseks on mooduseid palju. „Plekktrummi” kogemus ei ütle muud,

kui et astu dialoogi. Mõistagi ei ole suhtlemine ainus päästev võti, ent see võib siiski olla abiks ja juhatusks. Inimesed peidavad eneses huvitavaid mõtteid, unikaalseid kogemusi ja üllatavaid teadmisi. Sageli on aga nii, et need ei avaldu, kui seda neilt ei küsita.

Joonas Hellerma
„Plekktrummi” saatejuht

„Plekktrumm” on kultuuri- ja ühiskonnateemasid käsitlev intervjuusaade ETV2-s. Saate toimetaja on Hedi Rosma.

Loe ka Andrei Hvostovi
loengul põhinevat arutlust
„Kes või mis on Oskar?” –

www.eestinoorsooteater.ee/et/plekktrumm

Väike märksõnastik

Kašuubid – valdavalt Põhja-Poolas, Kašuubias elav väike läänslaavi rahvas, keda vahel nimetatakse ka balti slaavlasteks. Kašuubide esivanemad on pomoraanid. Nimetus „kašuubid” on olnud kasutusel 13. sajandist. 19. sajandi lõpus sai alguse noorkašuubide liikumine, mis edendas kašuubi rahvakultuuri, keelt ja kirjandust, asutati ajalehti ja ajakirju. Praegu elab maailmas ligi 300 000 kašuubi, kuid kašuubi keelt kasutab igapäevaselt veidi üle 100 000, teised on valdavalt poola- või saksakeelsed. Kašuubid ongi aastasadu olnud kahe kultuuri mõjuväljas: nende kohta on öeldud, et nad on liiga palju sakslased selleks, et olla poolakad, ja liiga palju poolakad selleks, et olla sakslased. Kirjanik Günter Grass oli ema poolt kašuub.

Danzig – Läänemere-äärne linn Põhja-Poolas, ajaloolise Kašuubia piirkonna suurim linn. Esimesed teated Danzigist pärinevad 999. aastast. Aegade jooksul on Danzig kuulunud Poola kuningriigile, Pommeri hertsogkonnale, Saksa ordule, Preisi kuningriigile, Saksa keisririigile ja Weimari vabariigile. Esimese maailmasõja lõpetanud Versailles’ rahulepingus sätestati muuhulgas, et Saksamaa peab Danzigist loobuma. 1920. aastal kuulutati Danzig vabalinnaks, mis oli Rahvasteliidu kaitse all. Danzigi vabalinnas elas 350–400 000 inimest. Valdava enamiku elanikkonnast moodustasid sakslased, kuid nende kõrval elasid Danzigis ka poolakad, kašuubid, venelased, ukrainlased, juudid ja teiste rahvuste esindajad. Riigikeelteks olid nii saksa kui poola keel. Umbes

kaks kolmandikku elanikest määratles end luterlastena, kolmandik katoliiklastena. Teise maailmasõja alguspäeval, 1. septembril 1939, tungis Natsi-Saksamaa armee Danzigisse ja augustis linnapeaks saanud natsipoliitik Albert Forster kirjutas alla seadusele, mis liitis Danzigi Natsi-Saksamaaga. Kogu Teise maailmasõja vältel oli Danzig Natsi-Saksamaa osa. Sõja järel määrati linn Poola koosseisu ja saksa rahvusest elanikud küüditati suures osas Saksamaale. Praegu kannab linn Gdański nime.

Bissau – linnaosa Danzigi äärelinnas, täna poolapärase nimega Bysewo. Rajoon on tuntud kunagise suure telliskivitehase järgi.

Versailles’ rahuleping – Esimese maailmasõja lõpetanud rahuleping, mille osapoolteks olid sõja võitnud liitlasriigid (Inglismaa, Prantsusmaa, Venemaa, Itaalia, Jaapan, Ameerika Ühendriigid jt) ning sõja kaotanud Saksamaa. Leping kirjutati alla 28. juunil 1919 Pariisis ning see jõustus 10. jaanuaril 1920. Lepinguga pandi paika Euroopa sõjajärgne jaotus. Varem Vene keisririigi ja Preisi kuningriigi vahel jagatud Poola sai taas vabariigiks. Danzigist sai iseseisev vabalinn. Saksamaa kuulutati sõjasüüdlaseks ja kohustati maksma teistele riikidele tekitatud sõjakahjude eest reparatsiooni.

Rahvasteliit – aastatel 1919–1946 tegutsenud rahvusvaheline organisatsioon, mille põhiülesanne oli tagada maailmarahu. 1930. aastatel hakkas Rahvasteliit nõrgenema

ning mitmed suurriigid eemaldusid: Jaapan, Saksamaa ja Itaalia astusid liidust välja, Nõukogude Liit visati välja pärast sissetungi Soome 1939. aasta detsembris. Teise maailmasõja puhkemist on nimetatud Rahvasteliidu suureks läbikukkumiseks. Sõja järel lõpetas Rahvasteliit tegevuse, selle asemele moodustati Ühendatud Rahvaste Organisatsioon (ÜRO).

Poola postkontor – 1920. aastal loodi Danzigis Poola Post, mis kujunes oluliseks poolakate ühendajaks ja poola rahvusliku identiteedi sümboliks. 1. septembril 1939 kell 4.45 ründasid Natsi-Saksamaa väed Poola postkontorit. Hoones olnud postitöötajatel õnnestus postkontorit kaitsta viisteist tundi. Selle aja jooksul toimunud vägivaldsetes kokkupõrgetes sai surma kaheksa ja haavata veel neliteist Poola postkontori töötajat (neist kuus suri hiljem saadud vigastustesse). Ligi nelikümmend postimaja kaitsjat vahistati ja mõisteti ebaseadusliku sõjalise tegevuse eest surma. Neljal Poola postimaja kaitsjal õnnestus põgeneda – kui Günter Grass „Plekktrummi” kirjutamise ajal Gdańskis käis, kohtus ta nendega, et nende mälestusi oma teoses kasutada. Täna asub kunagises postimajas Gdański Poola Posti muuseum ning selle ees on mälestusmärk Poola postkontori kaitsjatele.

Skatt – 19. sajandi algusest pärit kaardimäng kolmele mängijale. Skatti peetakse kõigi saksa kaardimängude kuningaks ja see on kantud UNESCO vaimse kultuuripärandi nimistusse.

„Rasputin ja naised” – René Fülöp-Milleri raamat „Püha kurat. Rasputin ja naised” (1927), mis kirjeldab Vene talupoja, tsaariperekonna usaldusaluse ja isehakanud pühamehe Grigori

Rasputini (1869–1916) tormilist elukäiku. Raamat kujunes ilmumisyärgselt Euroopas bestselleriks.

„Hingesugulased” – Johann Wolfgang Goethe romaan „Hingesugulased” (1809, eesti keeles 2019), mille keskmes on abielupaar ja nende kaks sõpra, kelle vahel kujuneb ühe kirgliku suve jooksul välja armastusnelinurk. Sellest tõukuvate traagiliste sündmuste valgel mõtisklevad tegelased armastuse, kohusetunde, kire ja juhuse rolli üle inimsaatuses.

Prints Eugen – Savoia prints ja Saksa-Rooma keisririigi väejuht (1663–1736). Ta sündis Pariisis ja kasvas üles Prantsuse kuninga Louis XIV õukonnas. Kuulujuttude kohaselt olnud Eugen kuninga abieluväline järeltulija. Kahekümneaastasena lahkus ta Prantsuse õukonnast ja asus Saksa-Rooma keisririigi teenistusse. Kavalale väejuhile töid sageli edu osavad manöövrid, mis seisnesid vastase ootuste petmises ja hulljulgetes vempudes.

Louis XIV – Prantsusmaa kuningas aastatel 1643–1715, kõige kauem valitsenud Euroopa monarh, kes päris trooni kõigest nelja-aastasena. Ta suurendas märkimisväärselt Prantsusmaa territooriumi ning riigi mõjujõudu. Tegeles juba eluajal kuningliku müüdiloomega, kinnistas oma kuvandi Päikesekuningana. Toetas ja kaitses kauneid kunste, just tema valitsusajal on ehitatud Versailles’ loss ning mitmed muud olulised hooned Pariisis.

Kristalliöö – juutide, nende kodude, sünagoogide ja kaupluste ründamine Saksamaal ja Austrias 9.–10.11.1938. Kristalliööd kutsutakse vahel ka purustatud klaaside ööks. Kristalliöö ettekäändeks oli kättemaks juudi kogukonnale selle eest, et Poola juut Herschel Grynszpan

tulistas Pariisis surnuks Saksa diplomaadi ja natsipartei liikme Ernst vom Rathi. Kristalliöö käigus rüüstasid Hitleri rünnakrühm ja nendega ühinenud tsiviilisikud juutide kodusid, asulaid ja kauplusi ning laastasid rohkem 1500 sünagoogi. Saksamaal tapeti üle 90 inimese. Rohkem kui 30 000 juudi meest arreteeriti ja saadeti koonduslaagritesse. Kristalliööst alates muutus juutide diskrimineerimine Saksamaal süstemaatiliseks tagakiusamiseks, mis kulmineerus holokaustiga. Umbes kuu aega hiljem, 13. detsembril 1938 kordus kristalliöö Danzigis: et avaldada poolehoidu oma mõttekaaslastele Saksamaal, hävitasid Danzigi natsid juutide kauplusi, juudi kooli ja sünagooge ning ründasid ja vigastasid kümneid juute. Juba varem, alates 1933. aastast, oli Danzigi linnavalitsus Natsi-Saksamaa eeskujul kehtestanud juute diskrimineerivaid seadusi: näiteks võeti juudi arstidelt ära tööload ning juudi lastel ei lubatud enam käia teistega samas koolis. 1939. aasta jaanuaris võttis Danzigi linnavolikogu vastu otsuse kõigi juutide väljasaatmise kohta ning alustas nende küüditamist.

Limonaadipulber – õhukestes pakikestes müüdnud pulber, millest kraaniveega ülevahtatuna sai limonaadilaadne kihisev jook. Limonaadipulbril oli erinevaid maitseid: müüdi näiteks varjulille-, apelsini-, vaarika- ja sidrunimaitselist limonaadipulbrit. Pulber oli limonaadist odavam ja seega vaesemale elanikkonnale kättesaadavam.

Poola leegion – Esimese maailmasõja ajal Austria-Ungari sõjaväes loodud poolakate väeosa, mida juhtis hilisem Poola riigipea, marssal Józef Piłsudski. 1918. aastal ühinesid leegionärid Piłsudski juhitud Poola armeega ning

osalesid aastatel 1919–1921 toimunud Nõukogude Liidu ja Poola sõjas, mis lõppes Poola võiduga.

Garantileping – Prantsusmaa ja Suurbritannia Teise maailmasõja eelne lubadus garanteerida Poola iseseisvus. 1939. aasta märtsis okupeeris Natsi-Saksamaa Tšehhoslovakkia ja nõudis tagasi Versailles’ rahulepinguga Poolale loovutatud alasid. Seega oli Euroopa riikidele selge, et Poola on Saksamaa järgmine sihtmärk. Prantsusmaa ja Suurbritannia valitsused kinnitasid, et toetavad Poolat juhul, kui Poola iseseisvust peaks ähvardama mistahes oht. Kui Saksamaa 1. septembril 1939 Poola tungis, nõudsid Prantsusmaa ja Suurbritannia ultimatiivselt kõigi Saksa väeosade kohest tagasitõmbumist. Hitler ei soostunud nende nõudmistega ning Prantsusmaa ja Suurbritannia kuulutasid seepeale Saksamaale sõja. Sellest hoolimata ei alanud nende riikide vahel reaalselt lahingutegevust – seda perioodi Teises maailmasõjas on nimetatud kummaliseks sõjaks või istumissõjaks. 17. septembril 1939 tungis Poolasse Nõukogude Liit, kelle sissetungile Prantsusmaa ja Suurbritannia aga ei reageerinud.

Eutanaasiaprogramm – erivajadustega inimeste tapmine Natsi-Saksamaal ja selle vallutatud aladel aastatel 1939–45. Eutanaasiaprogrammi aluseks oli natsieugeenika, pseudoteaduslikel alustel sotsiaalpoliitika, mis seisnes aarialike tunnuste kultiveerimises. Natsieugeenika üheks vahendiks oli „ravimatult haigete”, nii vaimsete kui füüsiliste puuetega inimeste, sealhulgas erivajadustega laste hukkamine. „Ravimatute haiguste” hulka arvati näiteks epilepsia, skisofreenia, dementsus, Huntingtoni tõbi jmt. Tapmisele määrati ka kõik alla kolmeaastased lapsed, kellel kahtlustati vaimset alaarengut,

mikrotsefaaliat, Downi sündroomi, jäsemete, pea ja selgroo väärarenguid. Hukkamine toimus gaasikambrites või mürgitamise teel. Saksamaal ja Austrias tapeti eutanaasiaprogrammi käigus ligikaudu 200 000, muudes Euroopa riikides veel 100 000 inimest.

Laev Wilhelm Gustloff – 1937. aastal kasutusele võetud kruisilaev, mis sai oma nime atentaadi käigus surnud natsipoliitiku Wilhelm Gustloff (1895–1936) järgi. 1939. aastal võttis Saksa merevägi laeva enda käsutusse, kasutades seda esialgu laatsareti-, hiljem kasarmulaevana. Sõja lõpul evakueeriti Wilhelm Gustloffiga Saksa sõjaväelasi ja tsiviilisikuid Poolast ja Baltimaadest. 30. jaanuaril 1945 väljus Wilhelm Gustloff Gotenhafeni sadamast (tänapäevane Gdynia Põhja-Poolas) Kieli suunas, pardal umbes 10 600 inimest, nende seas arvukalt naisi ja lapsi. Kuna laeval olid ka õhutõrjerelvad ja ta ei kandnud laatsaretilaeva märgistust, siis ei kaitsnud teda ka rahvusvahelised kokkulepped. Nõukogude allveelaev ründas Wilhelm Gustloffit Danzigi lahes ning see uppus. Surma sai ligikaudu 9400 inimest, nende hulgas 5000 last. Tegu on kõigi aegade kõige ohvriterohkema laevahukuga. Wilhelm Gustloffit hukust kõneleb Günter Grassi romaan „Vähikäigul”.

Düsseldorf – linn Saksamaa lääneosas Reini jõe ääres. Aastatel 1945–1949 kuulus Düsseldorf Suurbritannia okupatsioonitsooni, mis sai hiljem Saksamaa Liitvabariigi ehk Lääne-Saksamaa osaks.

TEATRI-IMED JÄTKUVAD NUKUTEATRIMUUSEUMIS!

Nukuteatrimuuseumis
avaneb muinasjutuline
teatrimaailm täis
huvitavaid lugusid ja
arendavaid tegevusi.

Sama päeva
teatripiletiga
muuseumi-
külastus
soodsam!

SOODUSHINNAGA PARKIMINE EESTI NOORSOOTEATRI KÜLASTAJATELE

Eesti Noorsooteatri koostööpartner, parkimiskorraldaja Ühisteenused AS pakub soodushinnaga parkimisteenust valveta Rannamäe tee 5 parklas kõikidel nädalapäevadel. Fikseeritud tasu 3 tunni eest on 2 eurot. Soodushinnaga teenuse aktiveerimiseks saada sõnum sisuga: auto number, tühik, ENTEATER (näide: 123ABC ENTEATER) numbrile 1902. 3 tunni täitumisel jätkub teenus tavatariifi alusel. Parkimisteenuse lõpetamiseks tuleb helistada numbril 1903.

Muuseumis saad
rännata ringi teatriajaloos,
proovida eri liiki nukke elama
panna, katsetada, mis juhtub
maski või varjusirmi taha minnes,
tutvuda teatriametitega.

Lisaks toimuvad muuseumis:
etendused, töötoad,
kohtumised näitlejatega,
koolitunnid, sünnipäevapeod
ja veel palju loomingulist
ning põnevat!

noorsooteater.ee/muuseum

LAVASTUSE VALMIMISE TEHNILINE MEESKOND

Lavastusala juhataja Anni Rajas / Tehniline juht Revo Koplus
Etendusteenistuse juht Airike Vipp
Etenduse juht ja rekvisiitor Reet Loderaud
Helitehnik Mait Visnapuu / Valgustehnik Erik Pello
Pürotehnilised lahendused Roger Teppo
Kostümeerija Kristel Hansen / Lavameister Steffi Viita
Butafooria ja nukud valmistasid Madli Liiva, Annika Aedma,
Evelin Vassar ja Urmas Soosalu / Grimeerija Triin Klaas
Kostüümid õmblesid Jaanika Simmer, Kerli Praks
Dekoratsioonid valmistasid Andres Josing, Mihkel Niinemets,
Krista Norden, Emilie Kirsi / Varustaja Riho Tammert
Trummiõpetaja Elvis Jakobson
Kava koostasid Helena Läks, Priit Pöldma
Kava kujundas Helmi-Elfriede Arrak
Esikaanefoto Siim Vahur / Fotod proovidest Targo Mäilmaa

Teater tänab:

Andrei Hvostov, Timmet AS

EESTI NOORSOOTEATER

teatrijuht Leino Rei / kunstiline juht Mirko Rajas / peakunstnik Rosita Raud / etendusteenistuse juht Airike Vipp
turundusjuht Pia-Berta Piir-Kuusmik / kommunikatsioonijuht Helena Läks / muuseumi juhataja Iiti Niinemets
lavastusala juht Anni Rajas / tehniline juht Revo Koplus / haldusjuht Ahto Paju / projektijuht Sirlen Rekkor
büroo- ja personalijuht Helika Nõmm / pearaamatupidaja-finantsjuht Nele Brandmeister / raamatupidaja
Annika Visnapuu / IT- ja multimeediaspetsialist Indrek Rammus / kirjandustoimetaja Kati Kuusemets
disainer Helmi-Elfriede Arrak / näitlejad Erik Hermaküla, Anti Kobin, Eliis-Maria Koit, Laura Kukkk, Helle Laas,
Getter Meresmaa, Hardi Möller, Mart Müürisepp, Laura Nõlvak, Steffi Pähn, Karl Sakrits, Alice Siil, Doris Tislar,
Lee Trei, Tiina Tõnis, Taavi Tõnisson, Joosep Uus, Risto Vaidla, Johanna Vaiksoo, Mark Erik Savi
lavastaja-dramaturg Elss Raidmets / grimeerijad Triin Klaas, Signe Kändla / etenduse juhid ja rekvisiitorid
Elise Holter, Jaanika Jüris, Liisa-Lii Tamme / valgustehnikud Kristi Kalmus, Kärt Karro, Valeri Konopljov, Erik Pello,
Triin Rahnur / heli- ja videosaakonna juhataja Aigar Vals / heli- ja videotehnikud Kaspar Erik Lind,
Sander Maimik / vanemkostümeerija Kristel Hansen / kostümeerija Tiina Salmus / pealavameister
Janek Saareli / lavameistrid Jelena Ivanova, Martin Reinart, Mikk-Artur Ostrov, Oliver Paju, Steffi Viita,
Tanel Riik / nukumeistrid Annika Aedma, Evelin Vassar / rätsepmeistrid Ursula Goldstein, Tiit Peterson
nukumehaanik Margus Tamme / rekvisiitor-varustaja Riho Tammert / dekoratsiooniala juht Kari Arason
butafoor-dekoraator Madli Liiva / dekoraator Krista Norden / dekoratsioonimeistrid Andres Josing,
Mihkel Niinemets / turundusassistent Triinu Arula / müügijuht Anneli Albert / müügiadministraatorid
Karmen Mägi, Viivi Palm / muuseumikuraator Gerli Mägi / haridustöö kuraatorid Laura Linna, Liisa Luhakivi
puhastus- ja publikuteeninduse juht Jane Kütson / publikuteenindajad Georg Raimond Öunap,
Eda Holtsmann, Edith Horm, Elizabeth Teng, Elle Himma, Helle Veskimägi, Hiie Kalas, Johanna Piir,
Katrin Käbin, Laura Sarap, Madli Rättnik, Mihkel Tõnisson, Minna Viinalass, Pauliina Kütson, Rasmus Pall,
Rebecca Rättnik, Signe Kamp, Tiia Sander, Tiina Tõnnpuu, Viivi Palm / puhastusteenindajad Ilona Avdejeva,
Joosep Pedajas, Kif Tamme, Svetlana Fortõgina

Lai 1 / Nunne 4 • 10133 Tallinn

Info ja pileтите tellimine 6679 555 / kassa@noorsooteater.ee
noorsooteater.ee

Eesti Noorsooteater

@eestinoorsooteater

muuseumikaart

piletilevi
PLG

TallinnCard

partner ★

ÜHISTEENUSED

TALLINK Hotels

myfitness

